

Edukačný proces – I., II. fáza edukačného procesu

VÝCHOVNO – VZDELÁVACÍ PROCES

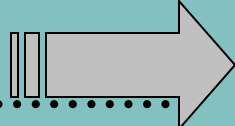
Výchova k zdraviu, VZ PhDr. Simona Kelčíková. PhD.

CIELE

- definovať vyučovací proces (syntéza výchovy a vzdelávania, výchovno – vzdelávací proces)
- definovať vyučovací proces v modernej pedagogike
- vysvetliť protirečenia, rozpory vo VP, ich význam
- zdôvodniť rozdiely medzi vyučovaním a učením
- definovať, vysvetliť obsah pojmov edukácia, edukant, edukátor
- opísať modely edukačného procesu
- vymenovať základné systémotvorné elementy VP
- špecifikovať I., II. fázu EP

Pojem vyučovacieho procesu (ďalej VP)

Východiská k definovaniu VP

- Jednostranné pôsobenie edukátora na edukantov?
- Činitele ovplyvňujúce vyučovanie/edukáciu? (prostredie, klíma)
- Edukačné metódy, pedagogické zásady, formy, prostriedky?
- Postoj edukanta (klient, pacient) k edukácii?

DEFINÍCIE – vyučovací proces (VP)

Plánovité, cieľavedomé a zámerné pôsobenie subjektu vyučovania (edukátora) na objekt vzdelávania a výchovy (edukanta), aby bol systematicky vzdelávaný a vychovávaný. Objekt vzdelávania a výchovy (edukant) je zároveň subjektom VP, v ktorom si okrem osvojovania vedomostí spôsobilostí, vytvárania zručností a návykov rozvíja aj poznávacie procesy, formuje svoju osobnosť, ale súčasne spätne vplýva na činnosti edukátora.

(Petlák, 1997, s. 63)

DEFINÍCIE – vyučovací proces (VP)

Maňák charakterizuje **vyučovací proces** ako dialektický, protikladný, zložitý mnohofaktorový a konfliktný dej, ktorý sa rozvíja na základe kauzálnych väzieb, pričom je cieľovo orientovaný. Zahrňuje *vyučovaciu činnosť edukátora a učebnú činnosť žiaka*, teda dva čiastkové procesy, medzi ktorými prebieha určité napätie a ktorého korene spočívajú v protikladnom vzťahu medzi edukátorovým vedením a edukantovou samostatnosťou.

(Obdržálek, 2000, s. 62)

Moderná pedagogika, edukačný proces

Všetky také činnosti ľudí, pri ktorých dochádza k učeniu na strane nejakého subjektu, ktorému je učivo, určitý druh informácie exponované nejakým iným subjektom priamo alebo sprostredkovane (textom, technickým zariadením ...).

- osvojovanie materinského jazyka dieťaťom, kde jeden subjekt (dieťa) sa učí jazykovým komunikačným schopnostiam stykom s inými subjektami (matka, otec, iní dospelí, vrstovníci...),
- tréning športovca pod vedením trénera, ktoré obvykle prebieha v špeciálnom prostredí, v ktorom dochádza k učeniu určitým motorickým (pohybovým) zručnostiam na strane jedného subjektu (športovca) a podávaníu (odovzdávaníu) alebo kontrole (meranie výkonu ..) iným subjektom (športovcom) alebo tréningovým zariadením.
- zmena postoja ľudí k ekologickým problémom, k škodlivým zdravotným návykom (kampane proti fajčeniu ...), realizované médiami (noviny, televízia..), v ktorých podstatou je podanie informácii zo strany subjektov (tvorca textu, obrazu..) iným subjektom (čitatelia, diváci, jednotlivci , populácia..) (Prucha, 1997)

Tzv. „hybné sily VP“, protirečenia, rozpory

- hlavnou hnacou silou VP je rozpor medzi požiadavkami, ktoré sa kladú pri edukácii na klienta/pacienta/žiaka a aktuálnou úrovňou jeho vedomostí, spôsobilostí a duševného rozvoja
- tento rozpor odráža spoločenské, psychologické, gnozeologické a logické aspekty, ktoré determinujú účinnosť edukačného procesu vo vzťahu k zdraviu
- okrem uvedeného hlavného rozporu charakterizujú edukačný proces ďalšie rozpory, ako napríklad rozpor medzi frontálnym sprostredkovaním poznatkov a ich individuálnym osvojením, rozpor medzi vedomosťami a schopnosťami a ďalšie.

Vyučovanie a učenie

- **vzt'ah medzi vyučovaním** (činnosť edukátora) **a učením** (činnosť edukanta - žiak/pacient/klient)
- EP nemožno stotožniť s vyučovaním ani učením. Je potrebné vidieť jednotu oboch činností, pretože jedna neexistuje bez druhej. Jednota vyučovania a učenia charakterizuje všetky ostatné prvky vzdelávania, najmä je typická pre vyučovacie metódy
- edukátor sa nemôže sústreďovať iba na svoju vyučovaciu činnosť, ale musí mať stále na zreteli, že vyučovanie je tu kvôli učeniu, musí si uvedomiť, že edukátorová funkcia spočíva hlavne v tom, aby riadil edukačný proces žiakov/pacienta/klienta

Petty – mnemotechnická pomôcka

V Y U Č O V A Ť ?

VY – vysvetlenie

U – ukážka

Č – činnosť

O – oprava a kontrola

A – aktívne opakovanie

Ť – testovanie (hodnotenie)

? – žiak má vždy možnosť sa opýtať čomu nerozumie

DEFINÍCIE – edukácia, edukátor, edukant

Označuje súhrnne tradičný pojem „výchova a vzdelávanie“, ktorý však nie je presný, pretože tieto pojmy nemožno od seba oddeliť, pretože prebiehajú súčasne v EP, vzájomne sa prelínajú, nemožno ich oddeliť.

Preto je vhodnejšie používať jeden pojem namiesto dvoch a to **edukácia**. Ako vhodný doplnok k termínu edukácia, ktorý označuje subjekt, pracovníka, ktorý vykonáva výcvik, vyškoloňovanie zamestnancov v podnikovom vzdelávaní alebo inštruktora v krátkodobom kurze, používame pojem **edukátor** (nie len U) a termín, ktorý označuje vzdelávajúci sa subjekt, **edukant** (nie len Ž) = ktorýkoľvek subjekt učenia sa, ktorýkoľvek aktér vyučovania alebo inej edukačnej aktivity (pacient, klient...)

V procese edukácie je **pacient / edukant** vzdelávaný, vedený, získava vedomosti, zručnosti a **sestra/VZ/FT/edukátor** je ten, ktorý vzdeláva, vedie, odovzdáva vedomosti, demonštruje praktické zručnosti

Edukácia ako syntéza výchovy a vzdelávania

- Edukačný proces neznamená zameranosť len na vedomostnú stránku, ale plní tieto úlohy:

- 1 . vzdelávaciu
2. formatívnu (rozvoj poznávacích procesov)
3. výchovnú
4. propedeutickú (uvádza do nového vo vede, v myslení)
5. rozvíjajúcu (všestranný rozvoj edukanta, orientácia na jeho potenciálne možnosti)

EDUKÁCIA

- **Edukácia** – [z latinského slova educo = vychovávať] je súbor aktivít smerujúcich k formovaniu osobnosti. Cieľom je rozvíjať poznatky, schopnosti, hodnotové, postoje, vôľové a citové kvality človeka potrebné pre spôsobilosť v budúcich rolách, ako aj v procese sebarealizácie. Edukácia je celoživotný proces, je jedným z práv a potrieb človeka .
-
- **Edukácia** je celoživotný proces, ktorý trvá od narodenia až po smrť. Zameriava sa na zdravých ľudí ako aj na ľudí v každom štádiu choroby, s cieľom maximalizovať ľudský potenciál pre zdravý život a lepšiu kvalitu jeho života. Pre edukáciu je charakteristický celostný prístup k človeku, zahŕňa fyzické, psychické, sociálne, emocionálne, duchovné a spoločenské aspekty.
- **Edukácia** – proces ovplyvňujúci správanie, uskutočňovanie zmien v oblasti vedomostí, postojov a zručností, potrebných pre udržiavanie, podporu a obnovu zdravia. Proces môže začať s poskytnutím informácií, ale tiež obsahuje interpretáciu a integráciu informácií subjektom, vedúcich k zmenám správania ako benefit osobného zdravotného stavu. (Simondson, 1979)

Aktéri edukačného procesu

— **EDUKANT** - ten, kto sa učí, rôzne subjekty bez ohľadu na vek a typ prostredia;

predškolač, žiak ZŠ, študent SŠ, VŠ, učeň, účastník profesného školenia, účastník jazykového kurzu, dieťa poučované rodičom, pacient inštruovaný lekárom a ďalšie poučované osoby v neformálnych životných situáciách.....

— **EDUKÁTOR** - kto vyučuje/edukuje;

ide nielen o učiteľa, ale aj o lektorov, konzultantov, poradenských pracovníkov, školiteľov, VZ, FT a všetky ďalšie osoby, ktoré určitých spôsobom vyučujú, poučujú, inštruujú iné ľudské subjekty (alebo aj zvieratá, napr.. pri výcviku služobných psov pre hľadanie drog)

Štruktúra a kontext edukačného procesu

Moderná pedagogika

- sa zaoberá EP a objasňovaním aktérov, ktorí sa ho zúčastňujú
- objasňovaním kontextov, t.j. determinantov mimo EP
- obsahom, priebehom
- výstupmi vznikajúcich ako produkt

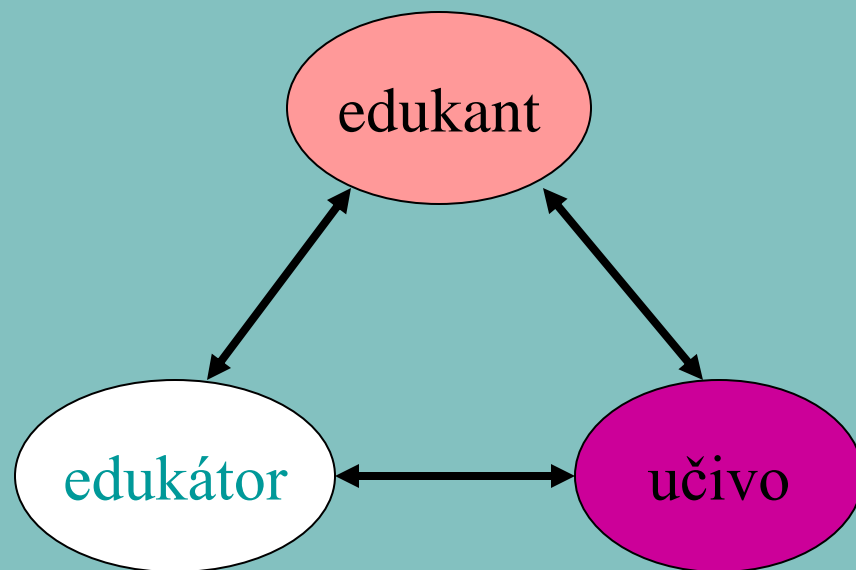
Existujú rozličné modely EP, kam vstupujú určité determinanty, ktoré ovplyvňujú celý proces a výstupom je vzdelávanie/zmena správania. Jedná sa o zjednodušený systém.

Didaktický trojuholník – klient – lektor - učivo

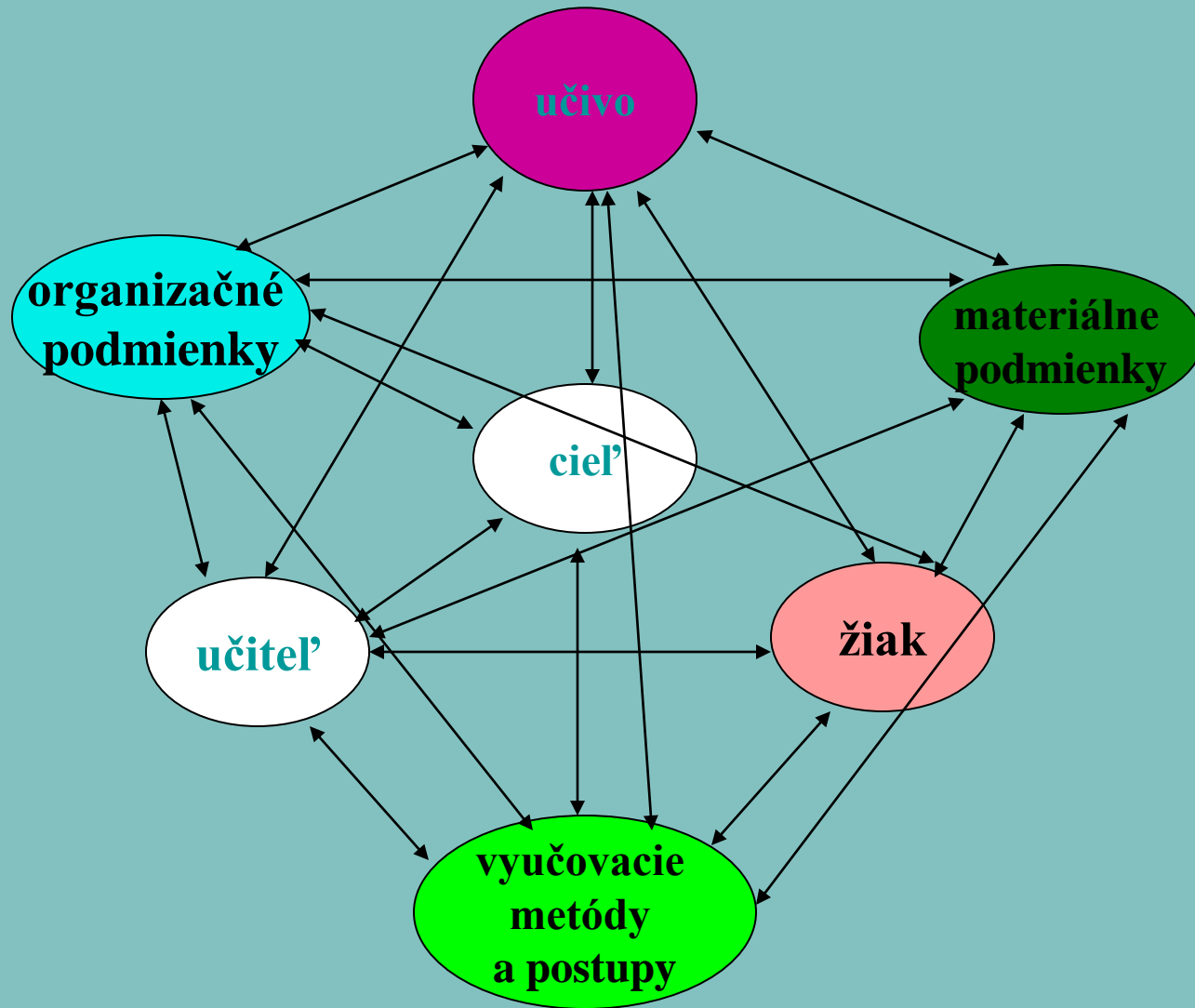
- model vystihujúci EP ako vzťah medzi 3 základnými elementmi:

edukant – edukátor – učivo
(do r. 1989)

medzi týmito elementmi existujú
vzájomné väzby,
bez väzieb s okolím

Model edukačného procesu podľa J.Hendricha

EDUKÁCIA PACIENTA/klienta

Edukácia sa zameriava na zmeny vo sfére *vedomostí*, ich pochopenie vo vzájomných súvislostiach, následné *ovplyvňovanie hodnotového systému*, *presvedčení*, *postojov* a *dosiahnutie zmeny konania a životného štýlu*.

Pôsobiť / ovplyvniť oblasti:

- kognitívnu,
- psychomotorickú,
- afektívnu

Dosiahnuť zmenu:

- správania
- konania

EDUKÁCIA PACIENTA/klienta

- by mala vyvolať zmeny vo sfére poznania, pochopenie informácií vo vzájomných súvislostiach,
- cieľ sa musí stať žiaducim, musí mať určitú, p/klientom prijatú hodnotu, priniest' posun v presvedčeníach a postojoch,
- má pomôcť pri získavaní zručností, najmä však má vyvolať zmenu konania a životného štýlu.

(Rankinová, 2001) – Edukácia je zameraná na zmenu životného štýlu, tzv. zdravotné správanie, edukačné intervencie sú zamerané na zmenu správania a konania p/klienta.

V každej def. E nachádzame dôraz na zmenu správania a konania...!!!

EDUKÁCIA klienta

Edukácia –

by sa mala realizovať tak, aby mal každý vedomosti, zručnosti a motiváciu na vedenie takého spôsobu života, ktorým by prispel k upevňovaniu zdravia a predchádzal chorobám a v prípade ochorenia poznal možnosti, akými sa dá zlepšovať alebo udržať dobrý zdravotný stav.

EDUKÁCIA P/klienta

V odbornej literatúre sa stretávame aj s pojmom **gramotnosť v oblasti zdravia (health literacy)**, ktorou možno rozumieť komplex základných literárnych a numerických kompetencií.

Kompetencie – umožňujú ich nositeľovi orientáciu v oblastiach súvisiacich so zdravím/systémom zdravotnej starostlivosti.

E Program – rozdeľuje komplexný edukačný obsah do jednotiek (plán), organizačných foriem a dáva ich do logickej vyučovacej postupnosti (jednoduché → zložité, bazálne → nadstavbové) a navrhuje viac či menej záväzne organizačné formy i edukačné stratégie, ktoré by mali byť využité.

EDUKAČNÉ PROGRAMY

■ Môžu mať celú radu foriem

1. nemusí existovať vo formalizovanej podobe, v prípade individuálnych programov vytváraných a platných lokálne – na konkrétnej klinike, či ambulancii,
2. vysoko formalizované, platné plošne, frekventovane využívané a detailne rozpracovaným obsahom, s prílohou edukačných materiálov a didaktických pomôcok (ochorenia s vysokou morbiditou, s chronickým priebehom a vyžadujúce komplexný, multidisciplinárny prístup),
3. viac, či menej stručný náčrt obsahovej a organizačnej stránky, doplnený odkazmi na pracovné listy, webové stránky....

EDUKAČNÉ PROGRAMY

Mali by akceptovať:

Rôznorodosť svojich účinkov

Zdôrazňovať pravidelné zhodnotenie

Posilňovanie a nachádzanie nových prístupov špecifických pre každého jednotlivca (p/klient...)

Z EP by mal vychádzať edukačný plán, ktorý zohľadňuje edukačné potreby jednotlivca, rodiny alebo komunity a je „šitý na mieru“.

■ EDUKAČNÝ PROCES

- Jedna z foriem sociálnej interakcie s formálnymi, obsahovými a motivačnými charakteristikami.
- Začína **zberom** údajov, **posúdením** potrieb klienta/jednotlivca/pacienta, problémov, **analyzuje** sa jeho schopnosť učiť sa a iné...
- EP je systematický a plánovaný postup, pozostávajúci z dvoch interdependentných (navzájom súvisiacich) procesov – učenie a učenie sa. Taktiež zahŕňa i dva navzájom participujúce subjekty – edukanta a edukátora.

1. MOTIVÁCIA

príprava na aktívne osvojovanie učiva

- je prostriedkom zvyšovania efektivity učebnej činnosti edukantov.
- môže vychádzať z vnútorných pohnútok – potrieb, alebo vonkajších - incentív.
- pozitívna – stimulačná motivácia
- negatívna – inhibičná motivácia

EDUKAČNÝ PROCES

- I. fáza **Posúdenie** (edukačných potrieb, zber údajov, analýza schopností)
- II.
- III. fáza **Diagnostika** (stanovenie edukačnej diagnózy)
- IV. fáza **Plánovanie**
- V. fáza **Realizácia** (edukačných stratégií)
- VI. fáza **Vyhodnotenie** (efektívnosti edukačných intervencií)

POSÚDENIE

Vstupné P odkrýva:

- Aktuálne ako aj potenciálne vedomostné deficity,
- Absenciu v oblasti zručností,
- Motivácie,
- Záujmu a osobných preferencií pre určité správanie.

Posudzujeme a analyzujeme:

- individuálne charakteristiky každého jednotlivca, požadované pre zmenu správania a dosiahnutie edukačných cieľov,
- socio-kultúrne špecifiká ako dôležité determinanty edukačného procesu

Zameriavame sa : hodnoty jednotlivca, názory, presvedčenie, postoje, súčasné životné ciele.. (Rankin, 2001)

Vstupné edukačné posúdenie

Predstavuje východiskový pilier pre každú z jeho fáz

- pohlavie, vek, rasa, etnikum, zamestnanie, vzdelanie (Tab. 1)
- posúdenie fyzického stavu, zdravotných problémov a edukačných potrieb;
- profil rodiny;
- zdroje pomoci a podpory zo strany rodiny, sociálno-ekonomický stav;
- životný štýl rodiny, kultúra, náboženstvo, hodnoty, postoje;
- adekvátnosť /neadekvátnosť rodinných funkcií;
- porozumenie súčasnej situácie rodiny (Rankin, 2001) + Bašková 2009, s. 27- 41 + Kozierová, 1995, str. 283, 284 – 285; 563 – 572!!)

Vstupné edukačné posúdenie

Otázky pre interview (príklad):

Mysleli ste na to, že by ste sa mohli naučiť?

Vyhovuje Vám viac individuálne učenie alebo učenie v skupine?

Aké metódy by ste pri učení uprednostnili?

Máte problémy so sluchom, so zrakom? Ak áno, využívate nejaké kompenzačné pomôcky?

Máte problémy s pamäťou? Ak, áno, používate nejaký spôsob, ktorý Vám umožňuje nezabudnúť?

Máte skúsenosti s problematikou o ktorej budeme hovoriť?

Metódy pre odhalenie deficitu v posúdení:

kognitívnej oblasti – vedomostný test, dotazník, rozhovor (Bašková, 2009, s. 27..)

psychomotorickej oblasti – pozorovanie, (Bašková, 2009, s. 27..)

antropometrické merania - BMI, obvody, hrúbka kožných rias,

Telesná zdatnosť, step-test, svalová sila avytrvalosť, ohybnosť kĺbov, posúdenie výživy, posúdenie zdravotného rizika, životného štýlu... (Kozierová , 1995, s. 568 – 572)

■ DIAGNOSTIKA

II. fáza EP:

Diagnostikujeme edukačné potreby jednotlivca

DEFICIT VEDOMOSTÍ (špecifikovať)

Definujúce charakteristiky: rozprávanie o probléme, nedostatočné vedomosti, nesprávne riešenie vedomostných testov, nesprávne plnenie inštrukcií, nepresné dodržiavanie pokynov, pri preskúšaní vykonáva inštruovanú činnosť nepresne, prehnané alebo nevhodné správanie (napr. hysterické, nepriateľské, vzrušené, apatické), nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná sociálna podpora, iné kultúrne zvyklosti, normy a hodnoty, viacgeneračná rodina, obmedzená znalosť jazyka, sociálna izolácia.

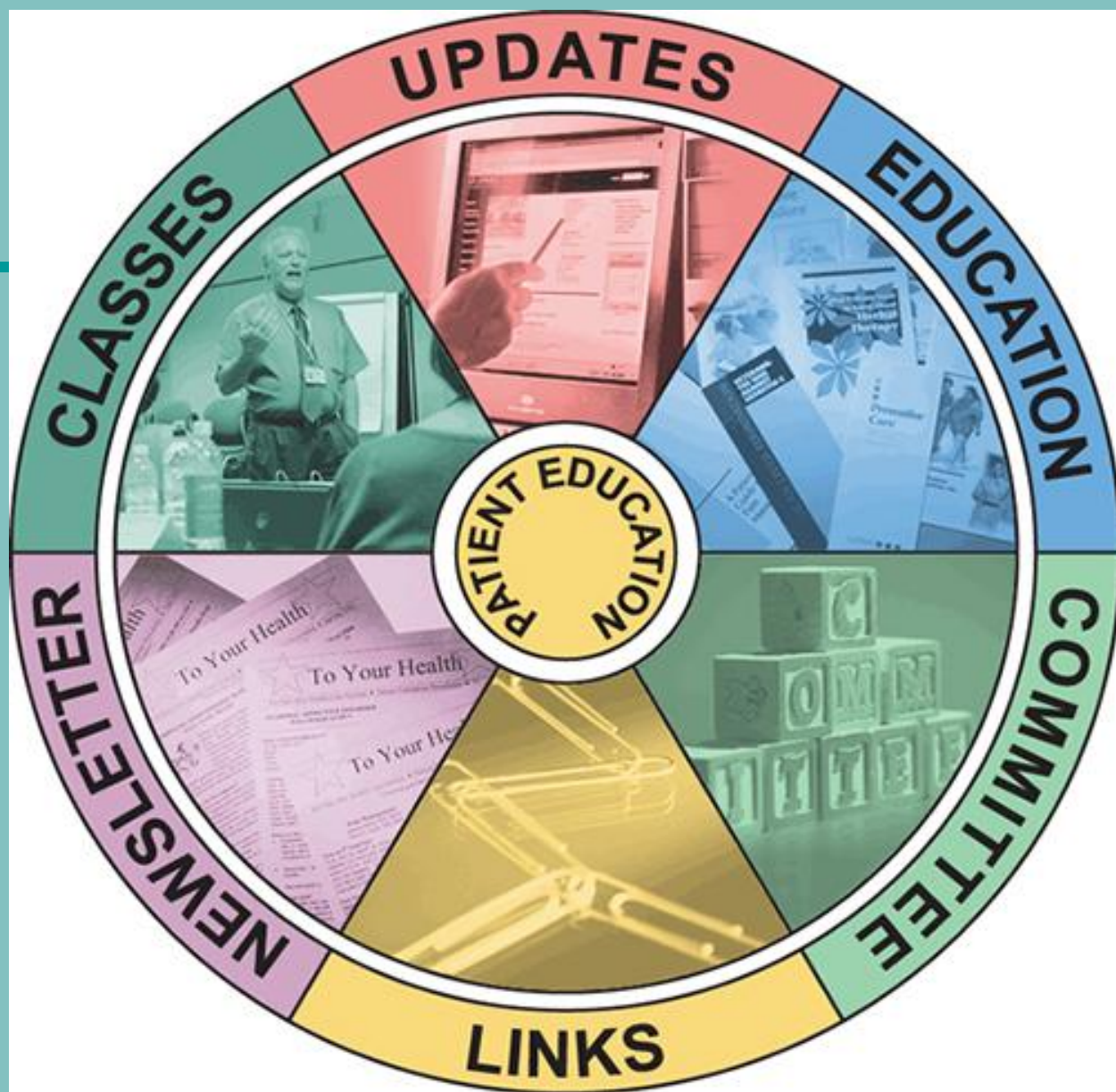
DIAGNOSTIKA

Súvisiace faktory: nedostatočná orientácia v nove, problematickej situácii, nedostatok skúseností, nedostatočné vybavenie získaných informácií, zabúdanie, chybný/nesprávny výklad informácií alebo inštrukcií, kognitívne poruchy, nezáujem učiť sa, absencia poznatkov o zdrojoch informácií (letáky, brožúry, web stránky)

Definícia diagnózy: Deficit vedomostí/ zručností s chýbajúcimi alebo obmedzenými vedomosťami o určitej tematike (konkretizovať, vypísať....)

Základné pedagogické pojmy

- **Poznatky** – výsledok poznávacej aktivity človeka, ktoré získava vlastnou skúsenosťou (pojmy, vzťahy, názvy konkrétnych vecí a javov, dátumy, mená)
- Vedomosti** – osvojené poznatky, tj. zmyslami prijaté, pochopené, subjektívne spracované a fixované informácie, sústavy predstáv a pojmov, pravidiel, poučky, zákony, teórie.....
- Zručnosti** – nadobudnutá pohotovosť správne čo najrýchlejšie a s čo najmenšou námahou vykonávať určitú činnosť na základe osvojených vedomostí a praktických činností (manuálne, fyzické)
- Spôsobilosti (zručnosti v mentálnej oblasti)**
- Návyky** – zautomatizované vykonávanie niektorých činností (zmyslové, motorické, rozumové, vôľové)
- Schopnosti** – neuropsychické vlastnosti osobnosti, ktoré sú predpokladom (podmienkou) pre úspešné vykonávanie nejakej činnosti

EDUKÁCIA PACIENTA

Literatúra:

Ďakujem za pozornosť!